

Cyngor Castell-nedd Port Talbot

Crynodeb Archwilio Blynyddol 2023

Dyma ein crynodeb archwilio ar gyfer Cyngor Castell-nedd Port Talbot. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2023. Mae ein crynodeb archwilio yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Ceir rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar ein [gwefan](#).

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu

Ffeithiau allweddol

Mae'r Cyngor yn cynnwys 60 o gynghorwyr (mae un sedd yn wag ar hyn o bryd) sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Llafur Cymru 26
- Annibynnol 19
- Plaid Cymru 11
- Rhyddfrydol Coedffranc a'r Gwyrddion 3

Gwariodd y Cyngor £372.1 miliwn ar ddarparu gwasanaethau¹ yn ystod 2022-23².

¹ Rydym yn diffinio gwariant ar wasanaethau fel cost gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn costau unrhyw wasanaethau a ariennir o'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau, a llog ar ddyledion.

² Ffynhonnell: Datganiad o'r Cyfrifon 2022-23

Ffeithiau allweddol

Ar 31 Mawrth 2023, roedd gan y Cyngor £91 miliwn o gronfeydd ariannol defnyddiadwy³. Mae hyn gyfwerth â 24.5% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau⁴.

Mae gan Gastell-nedd Port Talbot 15% o'i 91 o ardaloedd yr ystyrir eu bod o fewn y 10% mwyaf difreintiedig o ardaloedd yng Nghymru, dyma'r pumed uchaf o'r 22 o gynghorau unedol yng Nghymru⁵.

Rhagwelir y bydd poblogaeth Castell-nedd Port Talbot yn cynyddu gan 5% rhwng 2023 a 2043 o 144,900 i 151,900, gan gynnwys gostyngiad o 1% yn nifer y plant, cynnydd o 1% yn nifer y boblogaeth oedran gweithio, a chynnydd o 20% yn nifer y bobl 65 oed a hŷn⁶.

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Gwnaethom gwblhau gwaith yn ystod 2022-23 i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- Archwilio'r Cyfrifon**

Bob blwyddyn, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i wneud yn siŵr y rhoddir cyfrif priodol am arian cyhoeddus.
- Gwerth am arian**

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid iddo fod wedi'i argyhoeddi ei fod wedi gwneud hyn.
- Yr egwyddor datblygu cynaliadwy**

Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r ddyletswydd datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

³ Rydym yn diffinio cronfeydd ariannol y gellir eu defnyddio fel cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar gyfer costau refeniw, lle nad yw'r pwrpas wedi'i ddiogelu gan y gyfraith. Mae hyn yn golygu cyfanswm y gronfa gyffredinol, cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi, a balansau ysgolion. Nid yw'n cynnwys cronfeydd wrth gefn Cyfrif Refeniw Tai, derbyniadau cyfalaf, na grantiau cyfalaf heb eu cymhwyso.

⁴ Ffynhonnell: Datganiad o'r Cyfrifon 2022-23

⁵ Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Cynnyrch Ehangach Is'. Ffynhonnell: Stats Cymru

⁶ Ffynhonnell: [Ffynhonnell: Stats Cymru, Amcanestyniadau o'r Boblogaeth](#)

Yr hyn a nodwyd gennym

Archwilio Cyfrifon 2022-23 Cyngor Castell-nedd Port Talbot

Bob blwyddyn rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

I gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym hefyd yn dibynnu ar waith archwilio arall, a gwaith cyrff rheoleiddio megis Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn cymryd canfyddiadau ein gwaith archwilio i ystyriaeth wrth asesu a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i sicrhau gwerth am arian. Caiff ein canfyddiadau a'n casgliadau eu crynhoi isod.

Ar gyfer 2022-23:

- cyflwynwyd y datganiadau drafft i'w harchwilio ar 26 Mai 2023. Roedd hyn cyn y dyddiad cau a bennwyd gan Lywodraeth Cymru, sef 31 Gorffennaf 2023.
- roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio yn dda.
- rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn wir a theg ddiamedod ar ddatganiadau ariannol yr Awdurdod ar 14 Tachwedd 2023, cyn y dyddiad cau y cytunwyd arno gyda Llywodraeth Cymru, sef, 30 Tachwedd 2023. Cyflawnwyd yr archwiliad yn hwyrach na mewn blynyddoedd blaenorol, yn bennaf oherwydd effaith gofynion safonau archwilio newydd. Cafodd y rhain eu cynnwys yn ein cynllun archwilio y cytunwyd arno gyda swyddogion ym mis Mehefin 2023 ac fe'u hystyriwyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 13 Tachwedd 2023.
- cafodd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif yr Awdurdod eu paratoi yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan yr Awdurdod ac ein gwybodaeth am yr Awdurdod.
- gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol yr Awdurdod yn deillio o'n gwaith archwilio, ac adroddwyd ar y rhain i'r Pwyllgor Archwilio yn ein Hadroddiad Archwilio ar y Datganiadau Ariannol ym mis Tachwedd 2023.
- yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod, mae ganddo gyfrifoldeb hefyd am ardystio nifer o hawliadau am grantiau a ffurflenni grantiau. Ni nodwyd unrhyw broblemau arwyddocaol yn ein gwaith hyd yma.
- cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol y dystysgrif a oedd yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon ar gyfer 2022-23 wedi cael ei gwblhau.

Adolygiad asesu risg a sicrwydd

Gwnaethom adolygu'r trefniadau y mae'r Cyngor wedi'u rhoi ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio ei adnoddau. Gwnaethom gynhyrchu'r adroddiadau canlynol o'n gwaith sicrhau ac asesu risg:

- Pennu amcanion Llesiant – gwnaethom edrych ar ddull y Cyngor o bennu ei amcanion Llesiant. Canfuom fod y Cyngor wedi cymhwyso'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy ac wedi ymgysylltu'n helaeth wrth osod ei amcanion Llesiant ond bydd angen iddo ddatblygu ei drefniadau monitro ymhellach.
- Defnyddio gwybodaeth perfformiad – safbwynt defnyddwyr gwasanaethau a chanlyniadau – edrychom ar y data ar bersbectif defnyddwyr gwasanaethau a chanlyniadau a ddarparwyd i aelodau ac uwch swyddogion, a sut mae'r wybodaeth hon yn cael ei defnyddio. Canfuom fod y wybodaeth perfformiad a ddarparwyd gan y Cyngor i uwch arweinwyr i'w galluogi i ddeall safbwynt defnyddwyr gwasanaethau a chanlyniadau gweithgareddau'r Cyngor yn gyfyngedig.

Strategaeth Ddigidol

Gwnaethom adrodd ar ddull strategol y Cyngor o ymdrin â digidol, ac yn benodol i ba raddau y datblygwyd hyn yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy; ac y bydd yn helpu i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau'r Cyngor. Canfuom fod gan y Cyngor strategaeth ddigidol integredig ac a fynegrir yn dda ond nad oes ganddo amserlen glir i'w chyflawni, sy'n ei gwneud yn anoddach i'r Cyngor asesu cynnydd a gwerth am arian.

Adolygiad o Drefniadau o ran Craffu

Gwnaethom adrodd ar effeithiolrwydd trefniadau craffu'r Cyngor. Canfuom fod y Cyngor yn colli cyfleoedd ar gyfer craffu i wneud y mwyaf o'i effaith, dylanwad ac effeithiolrwydd wrth ddwyn cabinet i gyfrif, llunio polisiau'r cyngor ac adolygu perfformiad.

Llamu Ymlaen – Rheoli Asedau Strategol

Gwnaethom adrodd ar drefniadau'r Cyngor ar gyfer rheoli ei asedau gan ganolbwyntio ar lety swyddfa ac adeiladau y mae'r Cyngor yn darparu gwasanaethau i'w drigolion ohonynt. Gwnaethom edrych ar sut mae'r Cyngor yn cynllunio'n strategol y defnydd o'i asedau, sut mae'n monitro'r defnydd o'i asedau a sut mae'n adolygu ac yn gwerthuso effeithiolrwydd ei drefniadau. Canfuom nad oes gan y Cyngor weledigaeth a chynllun cyfredol ar gyfer rheoli ei asedau na threfniadau monitro amserol a chynhwysfawr.

Llamu Ymlaen – Rheoli Strategol y Gweithlu

Gwnaethom adrodd ar ddull strategol y Cyngor o'i weithlu ac a oedd hyn yn cryfhau ei allu i drawsnewid a chynnal darpariaeth ei wasanaethau yn y tymor byr a'r tymor hwy. Canfuom fod gan y Cyngor weledigaeth glir ar gyfer ei weithlu, wedi'i chryfhau gan ei waith gyda phartneriaid.

Arolygiaethau eraill

Gwnaethom hefyd ystyried adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac adroddiadau Estyn, yn ogystal ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb iddynt.

Gwaith parhaus

Gwnaethom hefyd fwrw golwg ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r Cyngor. Gallai'r rhain gael effaith ar allu'r Cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r modd y mae'n defnyddio'i adnoddau.

Mae ein gwaith parhaus yn cynnwys:

- Asesiad sicrwydd a risg (2023-24)
- Adolygiad thematig – cynaliadwyedd ariannol (2023-24)
- Adolygiad thematig – trefniadau comisiynu (2023-24)
- Adolygiad ar ofal heb ei drefnu (2022-23)

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodwyd gan Ei Mawrhydi'r Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Caiff Swyddfa Archwilio Cymru ei dwyn i gyfrif gan y Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau o werth am arian mewn llywodraeth leol, yn asesu cydymffurfiaeth â'r gofynion sy'n weddill o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a gall gynnal arolygiadau arbennig dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw cyfunol anstatudol ar Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân, pob un â'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn y Gymraeg ac yn y Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.